

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

І.С. Фоміна

Педагогічна психологія

Методичні рекомендації до практичних занять

Херсон, 2022

УДК 159.99

ISBN 978-617-7917-13-6

Фоміна І.С.

Рецензенти:

Храпко Т.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фундаментальних дисциплін Херсонського інституту Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад Міжрегіональної Академії управління персоналом».

Тавровецька Н.І., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Херсонського державного університету

**Рекомендовано вченою радою Херсонського державного університету
протокол № 7 від « 29 » листопада 2021р**

**Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів
спеціальності 013 Початкова освіта денної форми навчання**

Затверджено Вченою Радою ХДУ

Протокол № 7 від « 29 » листопада 2021 р.

Погоджено НМР ХДУ

Протокол № 3 від « 23 » листопада 2021 р.

Схвалено НМР педагогічного факультету

Протокол № 2 від 06 жовтня 2021 року

Голова НМР факультету, доцентка Ірина Цюпак

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова

Протокол № 2 _від « 7_» вересня _2021 р.

Завідувачка кафедри, професорка Людмила Пермінова

ВСТУП

Програма дисципліни «Педагогічна психологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади педагогічної психології, категоріального апарату наукової галузі, основних проблем навчання, виховання, педагогічної діяльності.

Міжпредметні зв'язки: опановуючи зазначений перелік знань, умінь і навичок, студенти мають актуалізувати знання з курсів: «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Психологічний супровід дитинства», «Дитяча психологія». Педагогічна психологія має тісний зв'язок із віковою та соціальною психологією, разом з якими вона створює психологічну основу педагогіки та конкретних методик. Отже, педагогічна психологія розвивається як галузь і фундаментальної і прикладної психології. Педагогічна психологія є галуззю прикладного психологічного знання, зосередженого на пізнанні і використанні психологічного та особистісного потенціалу учня, поданого у процесі навчання, виховання, оволодіння соціальним досвідом. Основою її є психологічні закономірності і механізми освітнього процесу. Педагогічна психологія вивчає закономірності психічної діяльності людини у процесі розвитку і саморозвитку, виховання і самовиховання, навчання і самоосвіти. Педагогічна психологія базується на принципах загальної психології і загальної педагогіки, з якими вона як спеціальна галузь психологічних знань має багато спільного, але відрізняється особливим предметом дослідження.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: формування у студентів знань про становлення підростаючої особистості в умовах організованих і неорганізованих чинників соціальної впливу.

Педагогічна психологія є сферою вивчення взаємозв'язків між вихованням, навчанням і розвитком підростаючого покоління.

Завдання курсу:

- **теоретичні:** сформувані у студентів теоретичні основи наукового розуміння освітнього процесу; розкрити зміст навчання і виховання, проблему співвідношення навчання, виховання і розвитку; проаналізувати механізми навчальних і виховних технологій.
- **практичні:** сформувані у студентів прикладні уміння щодо застосування знань з педагогічної психології в практиці педагогічної діяльності, допомоги майбутнім педагогам у реалізації особистісних та професійних якостей у педагогічній діяльності.

Компетентності та програмні результати навчання

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

Загальні компетентності:

- ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК-4. Здатність працювати в команді.
- ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.
- СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.
- СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.
- СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.
- СК-5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.
- СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

- СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовнолітературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.
- СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
- СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

Програмні результати навчання

-ПР 01 Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-03 Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.

ПР-04 Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-05 Організувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР-07 Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-08 Організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-09 Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.

ПР-10 Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-11 Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика педагогічної психології

Тема 1. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Педагогічна психологія як наука про психологічні закономірності розвитку психіки в процесі навчання і виховання. Сутність, предмет і об'єкт педагогічної психології. Основні категорії педагогічної психології. Теоретичні і практичні завдання педагогічної психології. Основні проблеми педагогічної психології. Структура педагогічної психології. Методологічні засади і методи педагогічної психології. Місце педагогічної психології, у системі психологічних наук.

Тема 2. Методологічні засади педагогічної психології

Принципи педагогічної психології: принцип детермінізму, принцип розвитку, принцип діяльнісного підходу до вивчення психіки, принцип єдності і свідомості, принцип системності. Принцип комплексності або комплексного підходу до вивчення. Принцип особистісного підходу. Методи дослідження педагогічної психології. Класифікація методів дослідження педагогічної психології. Характеристика методів педагогічної психології

Тема 3. Виникнення і розвиток педагогічної психології

Зародження педагогічної психологічної психології у давньому світі. Ідеї педагогічної психології у середньовіччі та епоху Відродження. Розвиток педагогічної психології в епоху Просвітництва. Становлення педагогічної психології у XIX – XX ст. педагогічна психологія в радянські часи. Педагогіка та її характеристика. Основні тенденції розвитку педагогічної психології на сучасному етапі. Становлення і розвиток педагогічної психології в Україні.

Тема 4. Теоретичні основи педагогічної психології

Основні концепції психологічного і особистісного розвитку в освітньому процесі. Роль навчання і виховання у психічному і особистісному розвитку. Теоретичні засади навчально-виховного процесу. Освіта як об'єкт педагогічної психології.

Змістовий модуль 2 Психологія навчання, виховання, педагогічної діяльності.

Тема 1. Психологія навчання

Психологічні особливості учіння. Види, рівні і механізми учіння і наочності. Психологія навчальної діяльності школяра. Психологічні особливості навчальної діяльності, структура навчальної діяльності. Вікові характеристики оптимізації навчання. Психологічна характеристика типів і

видів навчання. Фактори ефективності навчання. Психологічні засади індивідуалізації та диференціації навчання. Психологія навчання обдарованих дітей. Неуспішність як психолого-педагогічна проблема. Вікові аспекти навчання.

Тема 2. Психологія навчальної діяльності

Навчальність і її структура. Основні компоненти навчальності: глибина розуму, гнучкість, стійкість прояву якостей, усвідомленість учнем своєї мисленнєвої діяльності та самостійність мислення. Неуспішність, її попередження і подолання. Індивідуальний підхід у процесі навчання. Наочність і технічні засоби навчання.

Тема 3. Психологія виховання

Виховання як цілеспрямований процес формування особистості. Взаємозв'язок навчання і виховання. Психологічні основи організації процесу виховання. Психологічні механізми виховання. Чинники виховання. Виховання і спілкування. Критерії виховання. Психологія виховного впливу. Особистісна орієнтація виховних технологій. Вікові та індивідуальні аспекти виховання. Психологічні основи організації самовиховання. Психологія перевиховання.

Тема 4. Психологічні аспекти педагогічної діяльності

Загальна психологічна характеристика педагогічної діяльності. Мотивація педагогічної діяльності. Об'єкт і суб'єкт педагогічної діяльності. Психологічна структура педагогічної діяльності: гностичний компонент, проєктивний компонент, конструктивний компонент, організаторський компонент, комунікативний компонент. Структура педагогічної діяльності (О.Щербаков).

Тема 5. Психологія особистості педагога

Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Педагогічні здібності. Психологія стилів педагогічної діяльності. Професійна самосвідомість вчителя. Професійна відповідальність вчителя. Адаптація учителя до умов професійної діяльності. Педагогічне спілкування. Конфлікти в педагогічній діяльності.

Змістові модулі навчальної дисципліни Педагогічна психологія

Змістовий модуль I

Загальна характеристика педагогічної психології

Лекційний модуль 1

Лекція № 1: «Педагогічна психологія як галузь психологічної науки.

Лекція № 2: «Методологічні засади педагогічної психології» .

Лекція №3: «Виникнення і розвиток педагогічної психології»

Лекція №4: «Теоретичні основи педагогічної психології»

Практичний модуль № 1

Практичне заняття № 1: «Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Практичне заняття № 2: «Методологічні засади педагогічної психології»

Практичне заняття №3: «Виникнення і розвиток педагогічної психології»

Практичне заняття №4: «Теоретичні основи педагогічної психології»

Модуль самостійної роботи № 1

Тема: Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

-Розкрити зміст основних теоретичних проблем педагогічної психології.

-Зробити порівняльну характеристику прикладних і теоретичних проблем педагогічної психології.

-Схарактеризувати сучасні проблеми педагогічної психології в Україні.

2. Підготувати дослідження діяльності українських вчених у галузі педагогічної психології (Г.О. Балл, І. Д. Бех, М. Й. Боришевський, І. С. Булах, Т.М. Лисянська, С.Д. Максименко, О.Я. Чебикін)

а) загальні відомості про вченого;

б) основні праці вченого;

в) наукові інтереси;

г) значущість наукових здобутків ученого.

Тема : Методологічні засади педагогічної психології

-Навести основні принципові погляди педологів на дитину.

-Схарактеризувати методи дослідження дитини в педології.

-Розкрити складний шлях розвитку і становлення педології як науки про дитину. У чому полягала критика педологічної науки? Відповідь обґрунтувати.

-Педологічний рух в Америці та Європі, педологія в Україні.

Завдання самостійної роботи подавати у формі презентації, докладів, цікавих фактів (на вибір здобувача)

Форма перевірки: тести, усний контроль, презентації

Змістовий модуль II

Психологія навчання, виховання, педагогічної діяльності

Лекційний модуль 2

Лекція №1. Психологія навчання.

Лекція №2. Психологія навчальної діяльності.

Лекція №3. Психологія виховання.

Лекція №4. Психологічні аспекти педагогічної діяльності.

Лекція №5. Психологія особистості педагога.

Практичний модуль 2

Практичне заняття №1 Психологія навчання.

Практичне заняття №2 Психологія навчальної діяльності.

Практичне заняття №3 Психологія виховання.

Практичне заняття №4 Психологія особистості педагога.

Модуль самостійної роботи № 2

Тема «Психологія навчання»

Питання для самостійного опрацювання:

-Розкрити поняття психологічної готовності дитини до навчання в школі.

-Зробити порівняльну таблицю видів психологічної готовності до школи

-Діагностика психологічної готовності дітей до навчання в школі (Провести з дитиною дошкільного віку, яка збирається вступати до школи, методику Керна-Йерасіка). Оформити проведення методики у практичному зошиті за такою схемою:

- 1) назва методики
- 2) мета методики;
- 3) відомості про досліджуваного;
- 4) хід роботи та інтерпретація результатів
- 5) висновки.

-Розкрити основні чинники шкільної адаптації; психофізіологічні особливості дезадаптованості до школи у дітей.

-Схарактеризувати неуспішність як психолого-педагогічну проблему. Зазначити основні причини неуспішності у сучасних дітей (форма відповіді: презентація, доклад, статистичні дані щодо показників неуспішності в сучасному освітньому процесі).

-Обґрунтувати загальні психологічні основи роботи з відстаючими у навчанні дітьми. Схарактеризувати основні правила і рекомендації для батьків і вчителів щодо роботи з відстаючими дітьми.

Тема: «Психологічні аспекти педагогічної діяльності

-Схарактеризувати поняття обдарованості як психолого-педагогічної проблеми. Прослідкувати як відбувається розвиток обдарованості в історичному аспекті (наприкінці ХХ і ХХІ століть)

-Визначити основні психологічні засади роботи з обдарованими дітьми. Поради для батьків, педагогів, членів дитячих колективів.

-Визначити категорії обдарованих дітей.

-Розкрити психологічні особливості навчання на етапі зрілого дитинства.

-Визначити основні принципи організації навчальної діяльності в початковій школі.

(Задання самостійної роботи виконувати у формі презентацій, докладів, цікавих фактів)

Форма перевірки: тести, усний контроль

Критерії оцінювання якості виконання самостійної роботи

Завдання виконані творчо з презентацією, доповненням знаннями з теми лекції, правильними відповідями на додаткові запитання оцінюються максимально (наприклад 10 балів відповідно до вимог по структурі силабусу рівень «відмінно»).

Завдання виконані у формі презентацій, докладів із наведенням цікавих фактів (рівень «добре»)

Завдання виконані лише у формі презентацій із наведенням фактів на питання самостійної роботи без відповідей на додаткові питання і власного обґрунтування поданих питань (середній рівень).

Завдання виконані у формі доповіді із прочитанням тексту без відповідей і доповнень (мінімальний рівень)

Бали виставляються у залежності від структури силабусу і кількості максимальних балів поданих у ньому.

Список рекомендованої літератури до змістового модуля № 1,2

Основна література

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник: Київ. Либідь, 2005. 400с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / За ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Демидова И.Ф. Педагогическая психология: Учебное пособие.- Ростов н/Д:Изд-во «Феникс», 2003. 224с.
4. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. Курс лекцій. К., 2000. - 100 с
5. Казанская В.Г. Педагогическая психология: учебник. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 366с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості: навч.посіб.Київ.: Рад.школа,1998 .608 с.
7. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник.-Київ.: ЦНЛ, 2005. 128с.
8. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник. Київ: Каравела, 2009. 128с.
9. Пазухина С.В. Педагогическая успешность: диагностика и развитие профессионального сознания учителя: Учеб.пособие. Санкт-Петербург.: Речь, 2007. 224с.
10. Подоляк Л.Г., Главник О.П. Основи педагогічної психології (психологія виховання) Навч. посібник.Київ: Главник, 2006. 112с.
11. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення): Навч.-метод посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 330с.
12. Полякова Г. Психологічний довідник вчителя науково-метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2008. 128с.

13. Психологія навчальної діяльності та навчальний менеджмент: Навч. посібник / За заг. ред. М. В. Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. 336с.
14. Степанов О.М. Педагогічна психологія Навчальний посібник. Київ.: Академвидав, 2011. 416 с.
15. Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник. Київ.: Академвидав, 2007.-424с.

Додаткова література

1. Александрова Я.А. Неврозы детей младшего школьного возраста. –СПб.: Диля, 2001.- 96 с.
2. Ануфриев А.Ф., Костромина С.Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. Психодиагностические таблицы. Психодиагностические методики. Коррекционные упражнения. Москва.: Изд-во «Ось-89», 2003. 272с.
3. Атемасова О.А. Практична психологія у початковій школі / Упоряд. О.А. Атемасова. Х.: «Ранок», 2010. 160с.
4. Барішполь С.В. Посібник практичного психолога: психодіагностика, тестування, розробка уроків психічного розвитку. Харків.: «Основа», 2009. 267с.
5. Булах І. С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навчально-методичний посібник / І. С. Булах, Л. В. Долинська; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: НПУ, 2002. 114 с.
6. Готовність дитини до навчання / Упоряд. С. Максименко., К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос – СВС, 2003. 112с.
7. Зелінська Т.М., Воронова С.В., Хурчак А.Е. Практикум із загальної психології: Навч. посібник.- Київ.: Каравела, 2008. 184с.
8. Кліменко В.В. Механізм творчості: чи можна його розвивати? К.: Шкільний світ, 2001. 96с.
9. Коробко С.Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодими школярами: Метод. посібник. Київ.: Літера ЛТД, 2006. 416с.
10. Кочерга О.В. Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи. К.: Шкільний світ, 2010. 128с.
11. Маценко В.Ф. Індивідуальний розвиток дитини. К.: Главник, 2007.- 128с.
12. Мілютіна К.Л. Безмежна дитина. Київ.: Главник, 2008. 128с.
13. Психолого-педагогічна діагностика школярів / Упоряд. О.Л. Співак. Х.: «Ранок», 2009. 160с.
14. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И.В. Дубровиной. М.: Просвещение. 1991. 303 с
15. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе: Книга для учителя. Москва: Просвещение, 1991. 128с.
16. Терлецька Л.Г. Шкільна психодіагностика. К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. 120с.
17. Харрисон С. Счастливый ребенок / Пер. с англ. М.: ООО Изд.дом «Сафил», 2005. 192с.

18. Шилова Т.А. Психодиагностика и коррекция детей с отклонениями в поведении. М.: Айрис –пресс, 2004. 176с.

Інтернет-ресурси:

О.М.Степанов, М.М. Фіцула Основи педагогіки і психології. Навчальний посібник. Київ, Академвидав, 2006.

https://library.udpu.edu.ua/library_files/417343.pdf

Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: навч.посібник 2010. – 352 с.

https://www.yakaboo.ua/ua/vikova-i-pedagogichna-psihologija.html?gclid=Cj0KCQjwpreJBhDvARIsAF1_BU2Nor46RV9XN4-881lmXFQTw7KabYOvMX1veht2l-WzouOt69wVkUaAqLmEALw_wcB

Педагогічна психологія як наука

http://pidruchniki.com/1566021237173/psihologiya/pedagogichna_psihologiya

Педагогічна психологія Навчально-методичний посібник

http://subject.com.ua/psychology/pedagog_psychology/index.html

Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. Посібник 2005 р.

<http://www.twirpx.com/file/667603/>

Підсумкова тека:

1. Виконання контрольних тестових завдань
2. Словниковий диктант.
3. Усне опитування.
4. Роз'язування альтернативних і творчих завдань.
5. Підготовка і захист презентацій.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять

Практичний модуль № 1

Загальна характеристика педагогічної психології

Практичне заняття №1 Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

ПЛАН

1. Педагогічна психологія як психологічна дисципліна.
2. Сутність, об'єкт і предмет педагогічної психології.
3. Педагогічна психологія в системі наук.
4. Структура і функції педагогічної психології .

Альтернативні завдання:

1. Поясніть думку видатних людей про виховання та освіту

- а) «І виховання і освіта нероздільні. Не можливо виховати, не передаючи знання, будь-яке знання діє виховувально» (Л.М. Толстой).
- б) «Мистецтво навчання є мистецтвом будити в юних думках допитливість і потім задовольняти її» (Анатоль Франс, ХХст.)
- в) «Смисл життя нашого – безперервний рух» (Якуб Колос) .
- г) «Досягнення найвищих добродійств є мета людини. Для досягнення її не слід ставити собі ніяких теж» (Плутарх, Іст н.е.).

2. Назвіть основні поняття з теми. Зобразіть схематично зв'язки між ними.

3. Законспекуйте статтю Б.Г. Ананьева «Педагогические приложения современной психологии» за відповідним посиланням (<https://studfile.net/preview/5749653/>)
4. Обґрунтуйте доцільність виділення поняття «соціалізація» як базового терміну системи категорій педагогічної психології.
5. Складіть термінологічний словник за темою.

Література:

1. Казанская В.Г. Педагогическая психология учеб. пособ. Санк-Петербур.: Питер, 2003. 366с.
2. Кутіщенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. Київ : ЦНЛ, 2005. 128с.
3. Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник. Київ.: Академвидав, 2007. 424с.
4. Подоляк Л. Г., Главник О.П. Основи педагогічної психології (психологія виховання). Навч. посіб. Київ.: Главник, 2006. 112с.

Короткий теоретичний коментар до теми

Педагогічна психологія — це галузь психологічної науки, яка досліджує психологічні проблеми виховання й навчання особистості — основних механізмів спрямованої соціалізації людини.

Предметом педагогічної психології є дослідження психологічних закономірностей процесу спрямованої соціалізації, тобто перетворення біологічної істоти в людську особистість у соціальному, спеціально організованому середовищі.

Сучасна педагогічна психологія являє собою самостійну галузь наукового пізнання, яка базується на знаннях загальної, соціальної, вікової психології, психології особистості та педагогічних дисциплін. Власна більше як 250-річна історія її становлення розкриває сутність і специфіку предмета цієї науки, особливості її розвитку на вітчизняному ґрунті.

Структура педагогічної психології: психологія навчання, виховання та суб'єктів освітньої діяльності.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №1

Студенти повинні знати визначення сутності, об'єкту, предмету педагогічної психології, визначення педагогічної психології як галузі знань і міждисциплінарні зв'язки з іншими науками. Перелічити основні завдання педагогічної психології, структуру сучасної педагогічної психології та основні напрями, відкриття яких стало основою зародження педагогічної психології як науки, а саме біхевіоризм, гештальтпсихологія, гуманістична психологія, когнітивна психологія. Знати представників кожного психологічного напрямку. Ці знання дадуть змогу студентам виконати тестові завдання по темі.

Тестові завдання з теми

Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

1. Дайте визначення поняття «Педагогічна психологія» і назвіть основні витоки педагогічної психології (психологічні напрямки).
2. Один з напрямів психології, що зводить поведінку людей до механічних, машиноподібних актів у відповідь на зовнішні подразнення:
А. Когнітивна психологія; Б. Гештальтпсихологія. В. біхевіоризм.
3. Вчення у психології, що досліджує внутрішні розумові процеси, процес вирішення проблеми, пам'ять та мовні процеси, це:
А. Когнітивна психологія; Б. Емпірична психологія; В. біхевіоризм.
4. Хто є автором праці «Велика дидактика»:
А. Я.А. Коменський; Б. М.В. Ломоносов; В. К.Д. Ушинський
5. Автором теорії поетапного формування розумових дій є:
А. В.В. Давидов ; Б. Л.В. Занков; В. П.Я. Гальперін
6. Кого вважають засновником педагогічної психології:
А. К.Д. Ушинський ; Б. Л.С. Виготський ; В. М.В. Ломоносов
7. Автор теорії про нижчі і вищі психічні функції:
А. Г.С. Сковорода ; Б. Я.А. Коменський; В. Л.С. Виготський
8. Психологія виховання – це галузь педагогічної психології, яка вивчає:
А. процес свідомого розвитку особистості;
Б. формування особистості в дитячому віці;
В. психологічні механізми становлення та розвитку особистості;

Практичне заняття № 2 : Методологічні засади педагогічної психології

План:

1. Методологічні парадигми педагогічної психології.
2. Система принципів педагогічної психології .
3. Стратегія досліджень у педагогічній практиці.
4. Методи педагогічної психології.

Альтернативні завдання:

1. Зробіть порівняльний аналіз авторитарної і гуманістичної концепції освітнього процесу.
2. Розкрийте сутність особистісно - зорієнтованого навчання.
3. Визначте специфіку розуміння основних методологічних принципів психологічної науки в педагогічній психології.
4. Охарактеризуйте переваги й складності застосування організаційних методів у психолого-педагогічному дослідженні.
5. Покажіть принципову розбіжність між дослідницьким і випробувальним експериментом, перерахуйте основні вимоги до їх організації з позиції педагогічної психології.
6. Назвіть умови ефективного застосування оптимальних методів у психолого-педагогічних дослідженнях.
7. Обґрунтуйте доцільність широкого застосування в педагогічній психології праксометричних методів збирання фактологічної інформації.

8. Розкрийте особливості застосування малюнка в дитячій психодіагностиці.
9. Складіть термінологічний словник за темою.

Література:

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. Київ.: Либідь, 2005. С. 22-47.
2. Демидова І.Ф. Педагогическая психология: Учебное пособие. Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2003. С. 21-28.
3. Кутіщенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. Київ.: ЦНЛ, 2005. 256 с.
4. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник.- Київ.: Каравела, 2009. 389 с.
5. Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник. Київ.: Академвидав, 2007. 428 с.

Короткий теоретичний коментар до теми

Деякі прикладні проблеми педагогічної психології:

- 1) психологічна готовність учителів до педагогічної праці;
- 2) психолого-педагогічне обґрунтування методів виховного впливу;
- 3) побудова навчально-виховного процесу з різновіковими групами, наприклад з дітьми 6-річного віку;
- 4) побудова навчально-виховного процесу з винятковими дітьми (обдарованими, з фізичними вадами, «ліворукими», «шульгами» тощо);
- 5) з'ясування впливу вікових криз на процес навчання і виховання;
- 6) способи участі батьків у навчанні та вихованні власних дітей як актуальне соціальне питання дня;
- 7) міжособистісна взаємодія суб'єктів начально-виховного процесу (учнів, батьків, учителів);
- 8) нейтралізація негативного соціального впливу на дітей;
- 9) упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес;
- 10) забезпечення конкурентоспроможності учнів в умовах вибору професії після закінчення школи та інших ситуаціях;
- 11) прогнозування навчально-виховного процесу.

Метод (у перекладі з грецької означає "шлях" або "спосіб") — це здобування наукової інформації про об'єкт дослідження. Методологія як наука про методи означається сукупністю принципів, дотримання яких забезпечує ефективний добір і використання методів у ході організації й проведення наукових досліджень, у тому числі й психолого-педагогічних. Отже, методологічні принципи педагогічної психології є основою добору методів, методик та технік у конкретному психолого-педагогічному дослідженні або практичному обстеженні

Методи педагогічної психології можна розглядати в системі різних класифікацій. На сьогодні широко відомими є класифікації методів С. Л. Рубінштейна, Б. Г. Ананьєва, деяких інших дослідників. Так, С. Л. Рубінштейн, виділяв основні методи й допоміжні. У педагогічній психології основними методами є педагогічне спостереження й психолого-педагогічний експеримент. Допоміжними вважаються, наприклад, психолого-педагогічна

бесіда, порівняльний і генетичний методи дослідження, методичний прийом — вивчення продуктів діяльності вихованців і учнів.

Б. Г. Ананьєв у праці "Про методи сучасної психології" для організації дослідження в педагогічній психології запропонував зручну класифікацію, яка відображає основні кроки розгортання й проведення науково-дослідної роботи. У цій класифікації він виділяє чотири групи методів: 1) організаційні; 2) емпіричні; 3) статистичної обробки даних; 4) інтерпретаційні.

Залежно від об'єктів дослідження (зовнішні об'єкти чи сам дослідник) методи поділяють на :

-об'єктивні (спостереження, експеримент, тести, анкети, опитувальники і ін);

- суб'єктивні (самоспостереження, самооцінка тощо).

За рівнем наукового пізнання, тобто відображенням конкретних фактів, законів і зв'язків у психічному явищі виокремлюють теоретичні та емпіричні методи. До теоретичних методів дослідження зараховують вивчення літературних першоджерел, аналіз наявної наукової інформації, моделювання. До емпіричних методів дослідження належать експеримент, тести, бесіди, опитувальники, вивчення продуктів діяльності школярів.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №2

Студенти повинні знати основні прикладні проблеми педагогічної психології, класифікацію методів дослідження, основні принципи педагогічної психології, види експерименту та спостереження як основним методів педагогічної психології. Знати визначення лонгitudного та комплексного методу дослідження.

Тема 3 : Виникнення та розвиток педагогічної психології

План :

1. Витоки педагогічної психології.
2. Основні етапи розвитку педагогічної психології.
3. Становлення педагогічної психології у ХІХ – початку ХХст.
4. Становлення і розвиток педагогічної психології в Україні.

Альтернативні завдання:

1. Розкрийте погляди на душу та її розвиток у вченнях Геракліта, Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля.
2. Проаналізуйте особливості поглядів стоїков та епікурейців на природу психіки та її розвиток.
3. Проаналізуйте та порівняйте основні ідеї педагогічної психології в період середньовіччя та в епоху Відродження.
4. Розкрийте ідеї педагогічної психології в епоху Просвітництва.
5. Охарактеризуйте специфіку педагогічної психології у радянські часи.

6. Проаналізуйте особливості виникнення і розвитку педагогічної психології в Україні
7. Зробіть тематичне дослідження діяльності Г.С. Костюка.
8. Проаналізуйте особливості розвитку педагогічної психології в Україні на сучасному етапі.

Література:

1. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник. Київ.: Каравела, 2009.267 с.
2. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія: Навч.-метод. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007.С. 208-223.
3. Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник.- Київ: Академвидав, 2007.С.32-53.

Короткий теоретичний коментар до теми

Існує наступна періодизація: I . – 1 пол 17 – 19 ст. II .кінець 19 – 50 ті роки 20 ст. III.50-ті роки 20 ст і наш час.

Етап філософсько-педагогічного або загальнодидактичного розвитку психолого-педагогічних ідей тривав із середини XVII ст. до середини XIX і був пов'язаний з іменами Яна Коменського (1592-1670), Джона Локка (1632-1704), Жан-Жака Руссо (1712—1778), Йоганна Песталоцці (1746–1827), Йоганна Гербарта (1776—1827), Адольфа Дістервега (1790—1841) та ін. У творах цих педагогів і філософів висловлювались численні психологічні ідеї щодо суті й особливостей ефективної організації освітніх процесів, проте всі вони ще не були системними.

Етап теоретичного обґрунтування педагогічної психології як науки припадає на 50—70-ті роки XIX ст. Він тісно пов'язаний з іменами Миколи Пирогова (1810—1881), Костянтина Ушинського (1824—1871) і Петра Каптерева (1849— 1922). К.Д. Ушинський у праці "Людина як предмет виховання. Дослід педагогічної антропології" обґрунтував необхідність педагогічної психології як науки, визначив її предметний зміст і взаємозв'язки з іншими науками про людину. П. Ф. Каптерев у 1877 р. опублікував працю "Педагогічна психологія", яку присвятив психологічному аналізу освітнього процесу. Вперше використана ним назва так і закріпилася за цією дисципліною, як, до речі, і термін — *освіта*, що поєднував поняття навчання й виховання, а також активність педагога й учнів у цьому процесі.

Етап експериментального й організаційного становлення тривав з кінця 70-х років XIX ст. до 20—30-х років XX ст. Перша вітчизняна експериментальна робота, присвячена розумовій утомі школярів, належала І. О. Сікорському (1842-1919), її було видано в 1879 р. У 1901 р. В. М. Бехтерев (1857—1927) заснував першу лабораторію з проблем педагогічної психології, а в 1907 р. — інститути педології і психоневрології. Майже тоді ж, на початку століття, подібні лабораторії виникли в Німеччині (Е. Мейман (1862-1915)) і Франції (А. Біне (1857-1912)). У цей період у психології проводилась активна організаційна робота, відбувалися з'їзди психологів і педагогів, на

яких, як і у фаховій пресі, точилися запеклі суперечки двох таборів науковців – О. П. Нечаєва та Г. І. Челпанова. Вони відстоювали різні погляди на шляхи розвитку психолого-педагогічної науки: експериментально-прикладний і філософсько-теоретичний.

Радянський етап у розвитку вітчизняної педагогічної психології почався з 20-х років ХХ ст. У цей період на марксистській основі було створено низку психологічних концепцій (Л. С. Виготського (1896—1934), С. Л. Рубінштейна (1889-1960), А. С. Макаренка (1888-1939), Д. Б. Ельконіна (1904-1984), О. М. Леонтьєва (1903-1979), Г. С. Костюка (1899-1982), О. В. Запорожця (1905-1981), П. Я. Гальперіна (1902—1988)), які ввійшли в теоретичний арсенал світової психолого-педагогічної науки.

Сучасний етап розвитку педагогічної психології в Україні з 1991 р. тісно пов'язаний з новим етапом організаційного становлення психологічної науки. Так, лише за останні 10 років поруч з найстарішим центром розвитку психолого-педагогічної науки країни — Інститутом психології імені Г. С. Костюка (заснований у 1945 р.) при Академії педагогічних наук України виникли науково-дослідні інститути, що досліджують різні аспекти педагогічної психології: НДІ проблем виховання, НДІ проблем професійної освіти, НДІ дефектології, НДІ проблем вищої школи та ін. У цих наукових закладах зосереджено потужний науковий потенціал, результати реалізації якого на сьогодні відомі далеко за межами України.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №3

Студентам необхідно знати чітку періодизацію розвитку педагогічної психології як науки. Назвати основних науковців та представників кожного етапу становлення науки, перелічити основні педагогічні праці науковців, які стали основою наукової-теоретичної бази педагогічної психології

Тема 4. Теоретичні основи педагогічної психології

План:

1. Авторитарна та гуманістична концепції педагогічного процесу.
2. Основні концепції психічного і особистісного розвитку в освітньому процесі.
3. Теоретичні засади освітнього процесу.

Альтернативні питання:

1. Сформулюйте основні завдання сучасної освіти.
2. Назвіть найголовніші концепції психологічного і особистісного розвитку в освітньому процесі.
3. Зробити дослідження відомих науковців в проблематиці навчання й виховання.
4. Проаналізуйте вікову динаміку формування вміння самостійно вчитися в умовах шкільного навчання.

5. Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу (знайти нормативно-правові документи розвитку і формування освіти в Україні на сучасному етапі).

Література:

1.Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник.Київ.: Каравела, 2009-С.18-19.

2.Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія: Навч-метод. посібник Суми: ВТД «Університетська книга», 2007.С. 208-223.

3.Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник. Київ.: Академвидав, 2007. С.32-53.

Короткий теоретичний коментар до теми

Основні концепції психологічного і особистісного розвитку в освітньому процесі:

- 1) Біогенетичний напрям у психології.: психологічним обґрунтуванням педагогічної теорії «вільного виховання», підкреслювали особливе значення активності дитини в її саморозвитку.
- 2) Соціогенетичний напрям у психології: джерела й рушійні сили розвитку знаходимо у позапсихологічних факторах, на соціальних процесах, у яких бере участь людина.
- 3) Концепція конвергенції (взаємодії) спадковості й оточення у розвитку дитини.
- 4) Когнітивно-генетична теорія. психічний розвиток як якісний процес, зумовлений внутрішніми законами саморуху (Жан Піаже, 1896—1980).
- 5) Теорія трьох ступенів розвитку дитини. Карл Бюлер (1879—1963). Три ступені розвитку дитини (інстинкт, тренування, інтелект) пов'язані не тільки з дозріванням мозку та ускладненням відносин з оточенням, а й з перебігом афективних процесів (бурхливих переживань) і пов'язаного з ним задоволення. Інстинкти- насолода виникає у результаті задоволення інстинктивної потреби (після виконання дії); на другому (тренування, навички) — задоволення переноситься на процес здійснення дії; (інтелект), коли існує передбачуване задоволення.
- 6)Теорія розвитку вищих психічних функцій. Лев Виготський (1896—1934) процесі оволодіння знаряддями праці, а також шляхом навчання. Тому навчанню належить провідна роль в організації життя, психічному розвитку. Розвиток психіки не можна розглядати поза соціальним середовищем, оволодінням досвідом попередніх поколінь.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №4

Студенти повинні знати основні концепції психологічного і особистісного розвитку в освітньому процесі, вміти дати повну характеристику. Обґрунтувати роль навчання і виховання у психічному і особистісному розвитку. Дати визначення поняття «освіта» як об'єкта педагогічної психології. Знайти нормативно-правові документи розвитку і формування освіти в Україні на сучасному етапі.

Змістовий модуль 2

Психологія навчання, виховання, педагогічної діяльності

Практичне заняття № 5: Психологія навчання

План:

1. Навчання і психічний розвиток особистості:
 - психологічні основи освітніх технологій;
 - основні типи навчання та їх психологічні моделі.
2. Рівні та типи на учіння.
3. Види на учіння та їх характеристика.
4. Навчання та його роль у становленні особистості дитини.

Альтернативні завдання:

1. Зіставте зміст понять учіння, на учіння, навчання, навчальна діяльність.
2. Проаналізуйте існуючі у психологічній літературі підходи до можливого співвідношення навчання й розвитку. За яких обставин навчання виступає умовою розвитку?
3. Дайте характеристику методів і форм організації навчання в історичному контексті. Покажіть їх соціокультурну зумовленість і часову динаміку.
4. Відтворіть психологічні моделі основних типів навчання, які діють у сучасній школі.
5. Поясніть суть наведених думок:
 - а) «У школах усіх потрібно вчити всього..» (Ян Амос Коменський).
 - в) «Які діти народжуються, це не від кого не залежить, але щоб вони шляхом правильного навчання зробились хорошими;- це залежить від нас» (Плутарх).
 - г) «Кожне учіння про красу, порядок, душевний спокій, якщо воно не підкріплене чуттєвим і наочним уявленням про них, втрачає своє значення, як складової частини елементарного методу виховання» (І.Г. Пестолоцці).
 - д) «Рівень розвитку учня вихідний пункт. Отже, його необхідно визначити до початку навчання». (Адольф Дістервег).
 - є) «Людина є водночас тим ким вона є, і тим, ким вона прагне бути» (А. Маслоу).
6. Обґрунтуйте роль навчальної діяльності у формуванні теоретичного мислення як вершини розвитку людського розуму й духовних потреб .
7. Законспекуйте статтю: П.Я. Гальперин «Психология мышления и учения о поэтапном формировании умственных действий» за даним посиланням <http://miprp.ru/site/uploads/2019/04/П.Я.Гальперин-ПСИХ-МЫШЛЕНИЯ-И-УЧЕНИЕ-О-ПФУД.pdf>
8. Проаналізуйте власні мотиви навчальної діяльності за допомогою анкети Б.К. Пашнева. Методику оформити у практичному зошиті за схемою (назва, мета, хід роботи, інтерпретація результатів, висновки).
9. Складіть термінологічний словник за темою.

Література:

- 1.Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч.посібник. Київ.: Либідь, 2005.- .
- 2.Демидова И.Ф. Педагогическая психология: Учебное пособие. Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2003. С. 28-110.
- 3.Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. К.: ЦНЛ,2005-.С.79-97.

4.Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник.- К.: Каравела, 2009. С.19-146.

5.Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч.посібник. К.:Академвидав, 2007. С.145-275.

Короткий теоретичний коментар до теми

Зміст і сутність категорії навчання. **Навчання** — це специфічний вид діяльності, що його здійснює педагог, організатор педагогічного процесу, з метою передати учням у педагогічно опрацьованій формі дозовану частку певної науково-практичної інформації. По суті — це процес активної педагогічної взаємодії між тим, хто навчає, і тим, хто навчається. В результаті цього процесу в учня формуються певні знання, уміння і навички, а також загальні пізнавальні здібності.

Як наукова категорія поняття навчання розглядається в тісному зв'язку з такими категоріями: освіта, виховання, викладання й уміння. Навчання й виховання утворюють цілісне поняття освіти, яке є інтегральним педагогічним механізмом соціального розвитку індивіда. Саме через цей механізм суспільство реалізує прилучення його до здобутків власного виробництва, науки та культури з метою їх дальшого відтворення й розвитку. Сама категорія освіти має щонайменше три модули теоретичної представленості: *система освіти* (державна, недержавна, початкова, середня, середньоспеціальна, вища та післядипломна), *навчально-виховний процес* функціонування та здобування освіти, *результат освіти* — освіченість, що є синонімом загальної й професійної компетентності спеціаліста. В цьому випадку освіта розглядається у двох планах. Перший — як освітній стандарт вимог, які повинна задовольняти людина з певною освітою. Другий план існування результату освіти — сама людина, яка пройшла навчання в певній освітній системі.

З психологічного погляду категорії навчання й освіта не є тотожними, оскільки остання ширша за обсягом і включає ще й виховання. Навчання в системі освіти "відповідає" за передавання способів культурно-історичного опанування дійсністю, забезпечуючи таким способом формальну сторону процесу соціалізації особистості

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №5

Студенти повинні знати всі основи психології навчання, учіння, навчальної діяльності школяра, види та типи навчання, види і типи учіння. Ці знання дадуть змогу справитися з тестовими завданнями по темі.

Тестовий завдання до теми «Психологія навчання»

1. Перелічте основні категорії педагогіки
2. Яке з понять «учіння», «навчання», «научіння», «учбова діяльність» є родовим і чому?
3. Процес і результат здобування індивідуального досвіду це -
А) научіння; Б) навчання; В) учбова діяльність
4. Засвоєння форм поведінки інших людей через безпосереднє зорове спостереження за їх поведінкою та діяльністю:

- А) вербальне наочіння; Б) латентне наочіння; В) вікарне наочіння;
5. Засвоєння дитиною певних знань і дій. Слово стає засобом підкріплення:
 А) вербальне наочіння; Б) когнітивне; В) сенсомоторне наочіння
6. Цілеспрямоване засвоєння соціального досвіду, це діяльність особистості: активна, гностична це:
 А) учбова діяльність; Б) учіння; В) мотивація
7. Оберіть правильне судження. Компоненти учбової діяльності це:
 А) Змістовий компонент, мотиваційний та операційний компонент учбової діяльності;
 Б) спонукальна складова, програмовано-цільова та дієво-операційна складові;
 В) орієнтовна, контрольна, виконавча складові
8. Що, на Вашу думку, є основою учбової діяльності:
 А) мотивація, Б) дії, В) учбові задачі
9. Технологія навчання, яка ґрунтується на принципах відкритого навчання і послуговується комп'ютерними навчальними програмами різного призначення та сучасними телекомунікаційними можливостями це:
 А) модульне навчання; Б) проблемне; В) дистанційне
10. За яким критерієм відбувається поділ видів навчання на фронтально-класне, групове та індивідуальне:
 А) за зверненням до учнів навчання; Б) за навчальним предметом;
 В) за мотивацією учнів.

Практичне заняття №6. Психологія навчальної діяльності

План:

1. Загальні психологічні особливості навчальної діяльності.
2. Структура навчальної діяльності.
3. Психологічна характеристика навчальної діяльності.
4. Активізація навчальної діяльності школярів.

Альтернативні питання:

1. Розкрийте поняття «навчальності» та її основних компонентів.
2. Зробити порівняльну характеристику сучасних технологій навчання з урахуванням недоліків і переваг.
3. Яку частину навчальної діяльності можна означити як управління?
4. Розтлумачте поняття «навчальність» крізь призму праць вітчизняних учених.
4. Опишіть основні причини неспішності учнів у навчанні і запропонуйте способи боротьби з нею.
5. Охарактеризуйте типи невстигаючих школярів.
6. Доведіть необхідність і розкрийте сутність індивідуального підходу до учнів у процесі навчання.
7. Чим відрізняється індивідуальний підхід від індивідуалізації навчання.

8. Проаналізуйте систему навчання В.Шаталова та історичні форми організації навчання.

Література:

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Либідь, 2005. С.47-213.
2. Демидова И.Ф. Педагогическая психология: Учебное пособие.- Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2003. С. 28-110.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2005. С.79-97.
4. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум: Навч. посібник. К.: Каравела, 2009. С.19-146.
5. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посібник. Київ.: Академвидав, 2007. С.145-275.

Короткий теоретичний коментар до теми

ПОКОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
Мотиваційний компонент навчальної діяльності. Проблему мотивації навчальної діяльності глибоко й всебічно досліджено у вітчизняній психологічній літературі. Під мотивом учіння розуміється усвідомлена потреба учня здійснювати організовану навчально-пізнавальну діяльність. *Л. І. Божович*, вивчаючи фактори, що спонукають дитину до навчання, виділила два види мотивів уміння.

Перший вид пов'язується з розвитком особистості учня. Вони втілюють ті прагнення й потреби дитини, які впливають з усіх обставин її життя та які пов'язані з основною спрямованістю її особистості. За змістом такі мотиви можна пов'язати з бажанням учня одержати схвалення батьків або вчителя або ж завоювати чи підтвердити авторитет у середовищі однокласників. Це широкі соціальні мотиви, оскільки вони виходять за межі самого навчального процесу й пов'язані з тими життєвими відносинами, в які вступає дитина завдяки учінню.

Другий вид мотивів уміння утворюють мотиви, народжені переважно самою навчальною діяльністю. До складу цієї групи входять різноманітні навчально-пізнавальні інтереси, задоволення, які виникають у дитини внаслідок напруженої інтелектуальної активності, трудового зусилля, подолання труднощів. Сучасна психологія об'єднує такі мотиви в поняття пізнавальні інтереси.

Орієнтовний компонент. У вітчизняній психології вважаються загальноновизнаними такі компоненти діяльності:

- власне діяльність як процес активності суб'єкта, яка відповідає мотивові як усвідомленій потребі;
- дія, відповідна тій чи іншій меті, що відображає предмет потреби;
- операція, що відповідає умовам, у яких діяльність здійснюється.

Дія є одиницею діяльності: вона має всі її основні властивості, враховує структурні моменти, а її процес містить як орієнтування суб'єкта в ситуації з використанням ідеальних образів, так і цілеспрямовану зміну певного предмета.

Рефлексивно-оціночний компонент. *Контроль і оцінка.* Самостійна навчальна діяльність учня, як і будь-яка інша діяльність, не може здійснюватися повноцінно за відсутності її рефлексивно-оціночних складових, представлених діями контролю і оцінки, які функціонують як самооцінка і самоконтроль діяльності. **Самоконтроль** — це свого роду продовження орієнтування протягом і після закінчення активності, яке потребує одержання суб'єктом інформації про адекватність процедури, яку він виконує, і відповідності одержаного ним кінцевого продукту ідеальному зразкові. Такі дії відбуваються з метою приведення учнем себе як суб'єкта діяльності в стан готовності до переходу до наступної дії або до виконання необхідних корективів у роботі.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №6

Студенти повинні знати основні компоненти навчальної діяльності: оціночний, мотиваційний та операційний. Знати визначення поняття «неуспішність» та її шляхи попередження і подолання, Охарактеризувати індивідуальний підхід у процесі навчання, розкрити основні альтернативні питання по сучасних технологіям навчання з урахування недоліків і переваг. Розуміти поняття «навчальність» крізь призму праць вітчизняних учених.

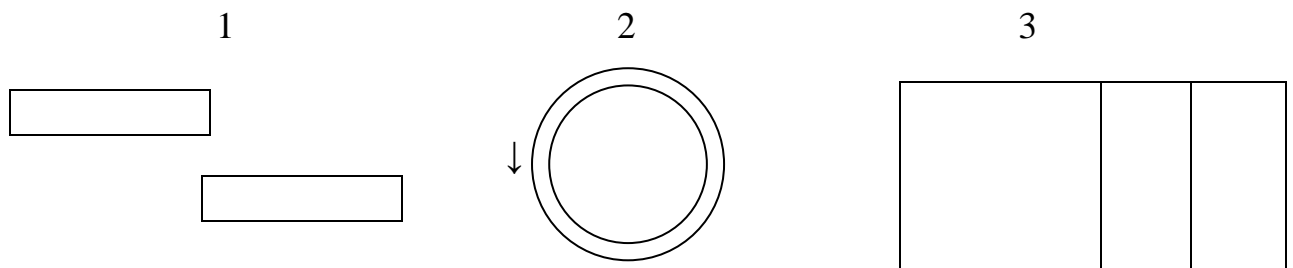
Практичне заняття 7: Психологія виховання

План:

1. Психологічні основи виховання.
2. Психологічні механізми формування особистості.
3. Проблема управління процесом виховання.
4. Чинники ефективності виховної роботи .
5. Психологічні питання самовиховання.

Альтернативні завдання:

1. Розкрити психологічний зміст виховання. Як це співвідноситься з позиції особистості дитини?
2. Поясніть у чому полягає зв'язок навчання і виховання? Яка, зі схем більшою мірою ілюструє зв'язок між цими явищами?



3. Як ви розумієте думку: «Самі якості особистості і риси характеру розглядаються як закріплені звичні форми поведінки». У чому полягає цінність звички у вихованні особистості?

5. З'ясуйте сутність поняття «діти Індиго», основних особливостей навчання і виховання таких дітей.

6. Охарактеризуйте основні теорії виховання (порівняльна таблиця).

7.Охарактеризуйте найефективніший виховний вплив для особистості дитини, в чому його ефективність на вашу думку?

8.Розробити тестові завдання по темі «Психологія виховання».

Література:

1.Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч.посібник. Київ.: Либідь, 2005.- с.213-311.

2.Лисянська Т.М. Педагогічна психологія : практикум: Навч. посібник. К.: Каравела, 2009. С.146-182.

3.Мілютіна К.Л. Безмежна дитина. К.: Главник, 2008. 128 с.

4.Подоляк Л.Г., Главник О.П. Основи педагогічної психології (психологія виховання). Навч.посібник. К.:Главник, 2006. 112с.

5.Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2007. С. 160-185.

6.Харрисон С. Счастливый ребенок / пер. с англ. М.: ООО Изд. Дом «София», 2005. 192с.

Короткий теоретичний коментар до теми

Психологія виховання – складова педагогічної психології, яка досліджує і вивчає психологічні закономірності та особливості формування особистості в умовах цілеспрямованої організації педагогічного процесу. На думку сучасного російського психолога Давида Фельдштейна, психологія виховання має досліджувати психологічні механізми формування морально-вольової сфери особистості, моральних суджень, уявлень, понять, принципів, переконань, моральної основи вчинків, почуттів і способів поведінки.

Предмет дослідження психології виховання – психологічні закономірності формування дитячої особистості в умовах спеціально організованого, активного і цілеспрямованого виховання.

Виховання – це складний і багатогранний процес впливу на людину природних і соціальних факторів (навколишнього середовища, родини, школи, колективу, засобів масової інформації, літератури і мистецтва), в якому здійснюється соціалізація індивіда, становлення й розвиток його як особистості протягом усього життя.

Серед різноманітних зарубіжних теорій виховання сучасний український педагог Ольга Сухомлинська визначила 7 основних груп:

1.академічні (традиціоналістські) теорії. Процес передавання загальних знань, не опосередкованих сучасною культурою.

2.соціальні теорії – виховання повинно виконувати свою соціальну функцію – розв’язувати різні екологічні, культурні, соціальні проблеми.

3.соціокогнітивні – культура і соціум повинні відгравати провідну роль

4.психокогнітивні – відповідно до них процеси навчання і виховання розглядають в єдності, спрямовують увагу на вивчення основних складових пізнання в розвитку;

5.персоналістські (гуманістичні, недирективні) – дитина повинна самотійно здійснювати своє виховання, використовуючи власні внутрішні можливості.

6.технологічні теорії – представники вивчають проблеми комп'ютеризації навчання, шукають оптимальні умови взаємодії учня з комп'ютером, розробляють методи подолання його негативного впливу на учнів.

7.Спіритуалістичні теорії. Основну увагу звертають на формування внутрішнього світу дитини, яка має бути здатною до медитації і споглядання. Виховання дітей повинно спиратися на канони релігії і цінності східної філософії. Ці теорії не сумісні зі світською освітою і вихованням дітей.

Основні механізми виховання: переконування, оцінювання, само оцінювання, навіювання, наслідування, психічне зараження, емпатія, рефлексія та ідентифікація.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №7

Студенти повинні чітко знати визначення основних механізмів формування особистості, її виховання, а саме: оцінювання, наслідування, емпатії, рефлексії, ідентифікації та інших. Охарактеризувати основні теорії виховання, які були поширені в різні часи, врахувати їх недоліки та переваги, знати показники і критерії вихованості особистості, загальні основи психології виховного процесу.

Практичне заняття №8 Психологічні аспекти педагогічної діяльності.

План:

1. Специфіка і структура педагогічної діяльності.
2. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності.
3. Психологічний аналіз педагогічного спілкування.
4. Психологічні особливості педагогічного колективу.

Література:

1. Демидова І.Ф. Педагогическая психология: Учебное пособие. Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2003. 224с.
2. Кутіщенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. К.: ЦНЛ,2005. 128с.
3. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія: Навч.-метод посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 330с.
4. Савчин М.В. Педагогічна психологія : Навч. посібник. К.: Академвидав,2007. 424с.
5. Степанов О.М. Педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2011. 416 с.

Альтернативні питання:

1. Дайте визначення поняттю «Педагогічна діяльність».
2. Порівняйте поняття Педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, педагогічне спілкування.
3. Схарактеризуйте особливості індивідуального стилю педагога.
4. Наведіть приклади ефективних прийомів педагогічного спілкування.
5. В чому виявляються основні психологічні особливості педагогічного колективу.
6. Перерахувати ознаки індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Творче завдання:

Написати есе на тему «Мій індивідуальний стиль». Детально описати особистісні якості та риси, які в майбутньому будуть формувати власний індивідуальний стиль педагога.

Поміркувати на тему «Ідеальний педагог. Яким Ви його бачите?»

Можна використовувати наступне посилання:

<https://www.pedrada.com.ua/article/21-nalagodzhuyemo-efektivne-pedagogichne-spilkuvannja>

Підготувати матеріал з теми Характеристики індивідуального стилю діяльності педагога за посиланням:

<https://studfile.net/preview/4030591/page:4/>

Короткий теоретичний матеріал до теми

Вважаємо, що педагогічне спілкування — це форма комунікативної взаємодії вчителя з учнями, їхніми батьками, колегами, у якій реалізуються наперед визначені педагогічні функції та яка спрямована на інтелектуально-особистісне зростання учнів. Гарний педагог – це педагог, який може встановлювати позитивні та ефективні відносини зі всіма учасниками педагогічного колективу. Найважливішою складовою вербальних засобів зовнішньої педагогічної техніки є здатність учителя організувати ефективне педагогічне спілкування. Адже у процесі спілкування проявляються професіоналізм учителя, його педагогічна майстерність і педагогічний артистизм. Педагогічна діяльність ґрунтується на спілкуванні з учнями. А вміння майстерно організувати його, урахувавши особистісні якості учнів, знання правил та вимог педагогічного спілкування – головне завдання кожного вчителя.

Індивідуальним стилем педагогічної діяльності називають «систему улюблених прийомів, певний склад мислення, манеру спілкування, способи пред'явлення вимог» – риси, нерозривно пов'язані з системою поглядів і переконань педагога.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності проявляється:

- в темпераменті (час і швидкість реакції, індивідуальний темп роботи);
- в характері реакцій на ті чи інші педагогічні ситуації, обставини;
- у виборі методів навчання і методів виховання;
- в стилі педагогічного спілкування;
- в реагуванні на дії і вчинки дітей, на їх поведінку та емоції;
- в манері поведінки;
- в перевазі тих чи інших видів заохочень і покарань, методів виховання, тощо;
- в застосуванні засобів психолого-педагогічного впливу на дітей.

Практичне заняття №9: Психологія особистості педагога

План:

1. Особистість педагога як предмет психологічного дослідження.
2. Професійно значущі якості особистості учителя.
3. Педагогічні здібності учителя та їх розвиток.
4. Професійна відповідність педагога.

Альтернативні завдання:

А.К. Маркова і А.Я. Ніконова виділяють такі індивідуальні стилі:

- емоційно-імпровізаційний стиль (ЕІС);
- емоційно-методичний стиль (ЕМС);
- розсудково-імпровізаційний стиль (РІС);
- розсудково-методичний стиль (РМС).

У чому полягає своєрідність спрямованості вчителя кожного з названих стилів: на процес навчання чи результат? Яка результативність кожного з названих стилів?

Проаналізуйте теорію педагогічної майстерності І.А. Зязюна. Які здібності домінують у діяльності педагога майстра? Які фактори є основними?

2. Якими компетенціями повинен володіти сучасний педагог, щоб формувати їх в учнів? Якими принципами йому доцільно керуватися в роботі?

3. Поясніть, як Ви розумієте народну мудрість про любов і чи можна пов'язати її з особистістю вчителя?

- Любов породжує любов, а жорстокість - зневагу.
- Любов усе здолає.
- За любов любов'ю платять.
- Серце бачить краще, ніж око.
- І в дружбі треба мету знати.
- Розумний тому і розумний, що все життя вчиться.
- Вченому належить весь світ.
- Шануй учителя, як родителя.

4. Виконайте методика на тему «Особистісні чинники професійної діяльності» (методика Дж. Холланда) за наступним посиланням <http://prevolio.com/tests/test-hollanda>

5. Охарактеризуйте техніку використання метода «Портфоліо» для професійного розвитку вчителя.

Література:

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. Київ.: Либідь, 2005. С. 311-318.

2. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія : практикум: Навч. Посібник .- Київ.: Каравела, 2009.-с 182-200.

3. Пазухина С.В. Педагогическая успешность: диагностика и развитие профессионального сознания учителя: Учеб. пособие. Санк-Петербург: Речь, 2007. 224с.

4. Полякова Г. Психологічний довідник вчителя. Навч. посіб. Київ: Шкільний світ, 2008. 128с.

5. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навч. посібник / За заг. ред. М.В. Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. С.6-27, 300-321.

6. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посібник. Київ : Академвидав, 2007. С.324-352.

7. Чернявская А.П. Педагогическая техника в работе учителя. Москва: Педагогический поиск, 2001. С. 5-67.

Короткий теоретичний коментар до теми

Педагогічна діяльність – нормативно задана і функціонально визначена діяльність дорослих членів суспільства, професійною метою яких є навчання, виховання і розвиток підростаючого покоління.

Основні завдання педагогічної діяльності:

- озброєння учнів науковими знаннями;
- виховання в них наукового світогляду і стійких моральних переконань і вміння об'єктивно оцінювати власні прагнення, дії та вчинки;

- забезпечувати гармонійний розвиток дітей, їх розумове, моральне, правове, естетичне, трудове і фізичне виховання, підготувати до свідомого вибору професії та громадської діяльності.

Продукт педагогічної діяльності – набутий учнем індивідуальний досвід у сукупності аксіологічних, морально-етичних, емоційно-сміслових і оціночних складових.

Перш ніж перейти до розгляду основних вимог до особистості вчителя, розглянемо її структурні складові. Зупинимося на структурі особистості, запропонованої К.К. Платоновим.

Перша підструктура особистості включає її соціальну спрямованість, систему провідних ставлень і потреб. Відповідно, першу найважливішу групу вимог до особистості педагога складають вимоги до нього як до представника суспільства і виконавця важливого соціального замовлення: вчитель формує особистість. Це морально-педагогічні якості вчителя, його інтереси, потреби, переконання, ідеали, мотиви поведінки, світогляд, характер. Учитель не повинен вважати свій характер особистою справою. Він тепер відповідає не лише за свою поведінку, а й за почуття.

Інтегральним показником професійної підготовленості майбутнього вчителя є педагогічна спрямованість його особистості: позитивне ставлення до педагогічної діяльності, любов до дітей, психолого-педагогічна культура.

Друга підструктура – це підструктура досвіду. Вимоги до індивідуального досвіду вчителя: професійна підготовленість і загальний розвиток (розвиток емоційно-вольової сфери, процесів педагогічного творчого мислення, сформованості вольових звичок тощо). Компетентність учителя передбачає і практичну підготовленість: оволодіння основними педагогічними знаннями, навичками, вміннями (з фахового предмету, педагогіки, психології). Н.В. Кузьміна виділяє такі педагогічні вміння: гностичні, проєктивні, конструктивні, комунікативні, організаторські.

Третя підструктура – підструктура форм відображення. Це вимоги до особливостей розвитку його психічних процесів.

Змістом інтелектуального самовиховання є: розвиток здібностей до педагогічного аналізу і синтезу; розвиток таких якостей мислення, як критичність, самостійність, широта, гнучкість, активність, швидкість; розвиток спостережливості, педагогічної пам'яті та творчої уяви; розвиток культури мовлення вчителя, його словникового запасу.

Четверта підструктура охоплює спадкові індивідуальні особливості особистості. Тут об'єктом професійного самовиховання вчителя є стан його здоров'я, природні дані, зокрема, самовиховання культури темпераменту, сенсорної організації, емоційно-вольових якостей особистості здатності свідомо керувати своїми емоціями.

Стиль педагогічного спілкування – вироблена в процесі діяльності стійка форма застосування певних способів і засобів взаємодії з учнями.

Професійна компетентність учителя – єдність теоретичної та практичної готовності до навчання і виховання дітей, що характеризує рівень його професіоналізму.

Педагогічний такт (лат. Tactus – відчуття, почуття) – стиль поведінки педагога, який дає змогу прогнозувати, попереджувати і усувати конфліктні ситуації у взаєминах з учнями, їхніми батьками та колегами у колективі.

Педагогічна майстерність – високий і постійно вдосконалюваний рівень оволодіння педагогічною майстерністю, що ґрунтується на належному рівні інтелектуального й професійного розвитку педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді.

Методичні рекомендації до проведення практичного заняття №9

Студенти повинні знати визначення психологічної характеристики особистості вчителя, педагогічних здібностей та їх класифікації. Дати визначення поняттям професійної компетенції учителя, педагогічного такту, педагогічної майстерності, назвати чим відрізняються ці поняття і чим вони схожі. Визначити основні шляхи професійного та особистісного самовдосконалення педагога. Серед методів самовиховання назвати самокритика, самонавчання, педагогічний аналіз діяльності, аналіз конкретних ситуацій, психолого-педагогічний консилиум, планування та ін..

Питання на іспит. Педагогічна психологія

1. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки.
2. Об'єкт, предмет і завдання педагогічної психології.
3. Структура педагогічної психології.
4. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.
5. Виникнення і розвиток педагогічної психології.
6. Зародження знань із педагогічної психології.
7. Принципи педагогічної психології.
8. Класифікація методів педагогічної психології.
9. Характеристика методів педагогічної психології.
10. Научіння і його види.
11. Загальна характеристика процесу учіння.
12. Психологічні основи засвоєння знань.
13. Формування навичок і вмінь.
14. Критерії розумового розвитку.
15. Предмет, завдання і мета психології навчання.
16. Структура навчання.
17. Види і типи навчання.
18. Неуспішність, її попередження і подолання.
19. Сучасні технології навчання.
20. Наочність і технічні засоби навчання.
21. Предмет, завдання і мета психології виховання.
22. Основні теорії виховання.
23. Психологічні механізми виховання.
24. Виховний вплив.

25. Психологічні основи формування особистості у процесі виховання.
26. Психологічні основи морального виховання.
27. Вікові особливості виховання дітей.
28. Самовиховання школярів.
29. Індивідуальний підхід у процесі виховання.
30. Критерії і показники вихованості особистості.
31. Психологія сімейного виховання. Психологічна характеристика сім'ї.
32. Тактики сімейного виховання.
33. Психологічна структура педагогічної діяльності.
34. Мотивація педагогічної діяльності.
35. Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності.
36. Професійно значущі якості особистості вчителя.
37. Стилi педагогічної діяльності і педагогічного спілкування.
38. Психологічні бар'єри у педагогічному спілкуванні.
39. Адаптація педагога до умов професійної діяльності.
40. Професійна деформація педагога.